L'AMIC DE LES ARTS

GASETA DE SITGES

ANY II — 31 DE MARÇ DE 1927 — NÚM. 12

«L'AMIC DE LES ARTS»
DIRECTOR
JOSEP CARBONELL I GENER
REDACTORS PERMANENTS
J. V. FOIX - M. A. CASSANYES - RAMON PLANES - LLUÍS MONTANYÀ - DOMÈNEC FORMENT - SEBASTIÀ GASCH
GRÁFICS
AGUSTÍ FERRER

AQUEST NÚMERO DE "L'AMIC DE LES ARTS" HA ESTAT REVISAT PER LA CENSURA

SUBSCRIPCIÓ L'ANY, 12 PTES.
NÚMERO SOLT, 1 PTA.

SANT GAUDENCI, 2, SITGES

BUTLLETÍ

PER
JOSEP CARBONELL

A Avinyó de Provença hom celebrarà el propvinent Abril el sisè centenari de l'enamorament de Francesc de Petrarca. Motiu tan corrent i a primera vista fútil, val la pena d'ésser commemorat si es té en compte la trascendència que la passió amorosa per Laura tingué per a la llengua i la literatura italianes. Altrament, el fet que Petrarca residís llarg temps a Avinyó i fes de Vaucluse el seu refugi predilecte i el primer laboratori humanista, justifiquen també la cura dels provençals a rememorar tots els actes d'aquella vida directament relacionats amb llur terra.

Si no hi hagués en aquest centenari altre motiu que una jubilació provençal, ens adheriríem a la festa i la commemoraríem tal com ara per més nombrosos motius ens hi adherim i la commemorem. Catalans, havem sentit sempre per les coses de Provença un sentiment de bessonia; del dia que, paral·lel al nostre renaixement i a l'alta figura de Verdaguer, sabérem l'advenimment de Mistral, viu en nosaltres el convenciment que, un pas més avençat o ressagat, uns anys o alguna experiència més o menys, una i altra terra són el primer balbuceig d'una unitat cultural que el temps amb l'ajuda de Déu i dels homes curarà de cristal·litzar i de consagrar. Ningú, doncs, fora dels mateixos provençals, participarà mai amb més d'amor i d'entusiasme que nosaltres en les joies i els honors de Provença. Ningú, tampoc, prendrà mai una part tan viva ni mirarà amb més d'interés l'esdevenidor d'aquesta bella terra pan-catalana. Ni ningú en l'ocasió d'ara podrà copsar com nosaltres un nombre de significacions més vives en la vida del poeta i humanista patriota italià del tres-cents.

FRANCESC DE PETRARCA, PER ANDREA DEL CASTAGNO, A SANTA APOL·LÒNIA DE FLORÈNCIA

Si haviem de dir què ens plau més de Petrarca assegurariem, d'antuvi, el sentir-lo tan de carn i d'ossos, tan humà entre tantes de figures històriques d'homes lliurats a l'estricta passió intellectual. Vista d'aquest caire la seva vida és la d'un clàssic abans d'esdevenir la d'un humanista. Alta la ment, emprà el seu intellectual privilegi no per defugir el món ans per comprendre'l més bé, embellir la fugissera natura, i aspirar-lo millor. Realista, girà els seus ulls a la terra pairal i delineà, ell després del Dant, els que havien d'ésser ideals constants de les futures generacions italianes. Totes les grans passions el commogueren: l'etern femenií, la patria i la fe; i el seu talent cercà de sublimar-les poèticament, eloqüentment, diplomàticament. A través la contemplació i estudi de les runes i els llibres de l'antiguitat, veié la grandesa pairal que amb la seva mort havia perdut Itàlia i la minva que, per a l'esperit humà, representà l'ensolcida i soterrament de la vella saviesa. I segur d'aquests dos postulats emprà la seva vida en restaurar un i altre patrimoni.

Visqué una època dissortada; anys en els quals assolaren a Itàlia les més iníqües i misèrrimes passions. Ni els Papes, perdurabilitat vivent de l'antiguitat, hereus superadors amb llur esperit catòlic cristià del món catòlic pagà de l'expansió romana, havien pogut continuar residint en la ciutat eterna. La pàtria italiana era un vertader infern ben lluny d'esmena. Petrarca hauria pogut creure davant ell, com el Dant davant el seu, que a la península tota esperança era perduda.

Defallir, però, és de febles. Fix en la ment un patriòtic ideal, Petrarca instà, un després de l'altre, els pontífexs avinyonesos perquè retornessin a Roma la Seu papal; als prínceps i els seus preeminents contemporanis per tal que regnés entre ells la pau i la Itàlia beneficiés d'un clima moral benigne propici a un renaixement; ple d'il·lusió seguí noblement a Rienzi camí d'una llibertat i un assoliment nacionals prematurs. ¿Caldrà puntualitzar més per reconèixer en Petrarca un guia altíssim?

En un ordre d'idees més vast, si hom esguarda el món contemporani s'adonarà que, en general, té encara, en bona part, la duresa i l'aspecte caòtic del tres-cents. Si una època passà en que l'havia perdut, una altra n'ha vingut en la qual l'ha reprès. La saviesa de tots els pobles resta soterrada; i l'orient coneix a l'occident, el nord al sud, l'oest al migdia, més per l'odi i per les relacions de força que mutuament es prodiguen que pel patrimoni de cultura que posseeixen. Mai com ara no ha estat tan necessari un esperit humanista per replasmar la bella figura d'un món intel·ligent. Mai com ara pot esdevenir profitosa la feina d'unir

Diputació de Barcelona – Xarxa de Municipis

en un feix admirable de civilització el patrimoni intel·lectual i moral de totes les cultures.

Si la commemoració de Petrarca lograva nostrar a Catalunya, on és ben viu el primer ideal en què Petrarca excel·lí aquest altre cultíssim prurit d'humanisme modern, un humanisme que, de part de la catolicitat occidental es podria fonamentar en la continuació dels grans civilitzadors medievals — Ramon Llull en cap — gent de diàleg religiós i civil que l'imperialisme turc, el protestantisme i la revolució francesa mataren successivament, donariem per venturós aquest sisè centenari i l'adhesió càlida amb què nosaltres l'havem acollit.

BIOGRAFIA DE FRANCESC DE PETRARCA FINS LA MORT DE LAURA

ELS VINT-I-TRES PRIMERS ANYS

Fill de *Pietro*, notari florentí al qual els seus conciutadans nomenaven *Petracco* o *Petraccolo* per la seva curta talla, i d'*Eletta Canigiani*, Francesc de Petrarca nasqué a Arezzo la nit del 19 al 20 de Juliol de 1304 en circumstàncies ben especials. Mentre el seu difícil adveniment posava en perill la vida d'*Eletta*, *Pietro* se la jugava en companyia del Dant i d'altres florentins en un assalt nocturn de llur ciutat d'on els havien exilat els *blancs* usufructuaris en aquella avinentesa del govern. Retorn de l'intent que resultà fallit, *Pietro* trobà el nounat al qual en batejar-lo posà el nom de *Francesco*. L'infant, de moment, fou per a la veu popular, *Francesco di Petracco*; més tard, en sobrevenir la fama, el *di Petracco* es tornà *di Petrarcha* que és una mena d'ampliació d'aquell diminutiu.

Set mesos després d'aquest esdeveniment Florència atorgà la repatriació a la mare de Petrarca; i la dona es traslladà a Incisa, en la Val d'Arno, on el seu marit posseïa un petit patrimoni. Mare i fill romangueren en aquell indret fins als set anys, temps en el qual la família s'establí a Pisa i donà a l'infant un primer mestre: el gramàtic *Convennole da Prato*. Fou, però, aquest primer sojorn de Pisa, breu. Les esperances posades en l'emperador Enric VII^è per retornar a Florència s'estroncaren amb la mort del príncep; i *Petracco* amb sa muller i llurs dos fills (un altre n'havia nascut que es digué Gerard), partí a Livorna, d'on passà a Marsella i Avinyó — 1313 — nova Seu pontifical on no feia gaire s'havia instal·lat el papa Climent V^è. Refugi d'italians proscrits *Petracco* esperava trobar en la ciutat provençal un empleu. La vida cara, però, l'obligà a separar-se dels seus i el jovenet Petrarca anà a raure amb sa mare i germà a Carpentràs, on retrobà *Convennole* qui, carregat d'anys i pobre com sempre, ensenyava allà com a Itàlia gramàtica i ço que sabia de retòrica i de lògica. Fou en aquest temps de la seva vida que Petrarca visità per primera vegada la font de Vaucluse. L'aspecte d'aquest lloc solitari,—diu Ginguené en la seva «Història literària d'Itàlia»,—desvetllà en ell un entusiasme desproporcionat amb els seus deu anys.

Ple de vocació pels estudis literaris, Petrarca es donava a l'apassionada lectura i meditació dels antics; Ciceró i Virgili ho eren tot per a ell i res, en canvi, el dret, i sobretot el dret canònic, camí de fortuna per seguir el qual el seu pare l'havia posat a la Universitat de Montpeller. Hi passà quatre anys. Un dia, sabedor *Petracco* de l'absoluta afició literària de l'estudiant anà a veure'l; i en descobrir la petita biblioteca de clàssics que el Petrarca havia format, arrebassà ple d'ira els llibres i els tirà al foc. Foren tals, però, els plors i crits del minyó, que el pobre pare finí reprenent de les brases el Ciceró i el Virgili i els tornà en mans de Petrarca socarrimats i semiperduts. Aquesta fou la primera íntima batalla de l'humanisme contra l'escolàstica del temps.

De Montpeller *Petracco* envià Francesc a Bolònia. Escola més famosa no fou, però, de major profit per al futur jurista. Entre *Joan d'Andrea*, el famós professor de dret i *Cino de Pistoia* jurisconsult i poeta, Petrarca escollí per amic al darrer. Poesia, filosofia i eloqüència, heus ací les seves dèries als vint anys, temps en el qual li arribaren noves de la mort del seu pare. Aquest esdeveniment el posà en camí d'Avinyó, on a poc d'ésser-hi morí també *Eletta*, no més vella de trenta-vuit anys. Orfens, a Francesc i Gerard de Petrarca els restava un peculi mediocre que llurs tutors cuidaren d'espoliar. En 1326 els dos germans no podien preveure cap altre horitzó que l'estat eclesiàstic.

Coincideix aquest final de la primera part de la vida de Petrarca amb el pontificat de Joan XXII^è. Sense pares, sense cap guia, diu un historiador, cor sensible i temperament fogós, Petrarca sapigué comportar-se en aquesta edat de manera digna en mig d'una societat que no pot ésser presentada, just, com exemplar. Bell, dotat d'inspiració poètica començava de collir els primers èxits dels seus cants en llengua vernacular, honorada ja abans amb l'amor i el geni de *l'Alighieri* i de *Cino*. Distingit per la societat més brillant d'Avinyó, partia la vida entre la vila, la cort pontifícia i els estudis profunds de les matemàtiques, de l'antiguitat, de l'història, de la filosofia i els seus més remots i més recents sistemes. Fou en aquest mateix any de 1326, vigèssim segon de la seva edat, que retrobà el seu company d'estudis a la Universitat de Bolònia, *Jaume Colonna*, futur bisbe de Lombés i germà del cardenal *Joan Colonna*, gran protector de Petrarca i un dels seus més cars afectes per la seva dignitat, pel seu saber i pel seu ideal romà. Laura i el cardenal meresqueren en morir,—ambdós traspassaren el mateix any víctimes, sembla, d'una mateixa epidèmia, — entrar junts en la immortalitat d'aquell sonet que comença

Rotta è l'alta Colonna, e 'l verde Lauro
Che facean ombra al mio stanco pensero
Perdut-ho quel che ritrovar non spero
Dal Borea all' Austro, e dal mar Indo
[al Mauro.

LAURA

El 6 d'Abril de 1327, divendres sant, tal com resa la bella quarteta del sonet que ara llegireu, Petrarca restà encisat de la bellesa de Laura. Tingué lloc aquest enamorament en l'església de Santa Clara d'Avinyó, al es sis del matí, durant els oficis de la diada.

Era'l giorno ch'al Sol si scoloraro
Per la pietà del suo Fattore i rai,
Quand' i' fui preso, e non me ne guardai
Che i be' postr' occhi, Donna, mi legaro.

Hora per hora, dia per dia, mes per mes, vint-i-un anys després d'aquesta data, el 6 d'Abril de 1348, Laura sucumbia malgrat tota la cura del seus, a la peste que assolà l'Asia, l'Africa i l'Europa en aquell any terrible.

Discolorato hai, Morte, il più bel volto
Che mai si vide, e i più begli occhi spenti,
Spirto più acceso di virtuti ardenti
Del più leggiadro, e più bel nodo hai
[sciolto.

¿Qui fou Laura? Un bell exemplar de dona, sobre la personalitat històrica de la qual els erudits encara no estan d'acord, a qui Petrarca deu la meravella d'un amor pur. Alguns han volgut dubtar de la virtut en què l'amorosa follia fou mantinguda; hi ha, però, raonaments de pes per creure-hi. I n'hi ha, sobretot, per admirar el seny de la que, sabent-se amada i plaent-li, ben segur, l'amor de l'alta intel·ligència que la cantava, fou a son torn prou intel·ligent per recloure el seu fat en un cercle de senzilles gràcies immaterials. De la lectura del mateix Petrarca es pot deduir, i els historiadors ho han fet, la deliciosa criatura que degué ésser aquesta noble flor de Provença, maridada ja—segons els manuals corrents, - als divuit anys amb Huc de Sade, de qui tingué onze fills, nou dels quals la sobrevisqueren. Advinguda en 1307, Laura, filla d'Audibert de Noves, (?) comptava en trobar-la Petrarca vint anys. Tots els sonets del gran precursor itàlic rimen amb el desconhort de la seva amorosa desventura una estela de la beutat d'ella. Heus

SOLO E PENSOSO I PIÙ DESERTI CAMPI... (1)

Pistes desertes, avingudes mortes,
Ombres sense ombra per cales i platges,
Pujols de cendra en els més folls viratges,
Trofeus d'amor per finestres i portes.

¿A quin indret, o ma follia, emportes
Aquest cos meu que no tem els oratges
Ni el meravellen els mòbils paratges
Ni els mil espectres de viles somortes?

No sé peribol en la terra obscura
Que ajusti el gest i la passa diversa
De qui la soledat li és bell viure.

¿No hi ha caserna ni presó tan dura,
No hi ha galera en la mar més adversa
Que em faci prou esclau per ser més lliure?

J. V. FOIX

(1) PETRARCA, SONET XXVIII.

Diputació de Barcelona – Xarxa de Municipis

ací aquell en el qual cristal·litzà la primera amorosa presència:

Erano i capei d'oro all'aura sparsi
Che'n mille dolci nodi gli avvolgea,
E'l vago lume oltra misura ardea
Di quei begli occhi, c'or ne son si scarsi:

E'l viso di pietosi color farsi,
No sò se vero, o falso, mi parea:
I, che l'esca amorosa al petto avea,
Qual maraviglia, se di subit'arsi?

Non era l'andar suo cosa mortale,
Ma d'angelica forma, e le parole
Sonavan altro, che pur voce umana.

Un spirto celeste, un vivo sole
Fu quel, ch'i vidi: e se non fosse or tale
Piaga per allentar d'arco non sana.

¿Recordeu la «Primavera» de Botticelli? ¿recordeu tantes de belleses juvenils recreades pels florentins: cabelleres d'or, cares de nard i de rosa, frescos llavis de cirera, túniques verdes, or o grana sembrades de flors, i gasses lleus, el vol de les quals apar que les lliuri de sotjar gràvides la terra? Així degué èsser, doncs, Laura, germana ideal de la Beatriu del Dant, en els primers temps que la conegué Petrarca. Miracle provençal de beutat femenina en el qual devien concórrer meravellosament les màximes delicadeses de la bellesa italiana, catalana i gala.

Per reportar tots els versos en els quals l'amor per Laura restà inscrit caldria reproduir íntegrament el cançoner de Petrarca. I es difícil, per no dir impossible, establir entre els sonets una preferència qualitativa que permeti d'oferir en breu espai la part millor. El desig, però, de correspondre al caràcter de l'actual centenari avinyonès ens mena a destriar algunes rimes, tast d'aquella amorosa ofrena que el poeta cogità un dia i un altre dia i expressà en la veu tendral de l'italià naixent.

Una darrera l'altra desfilen en els sonets les petites almoines d'amor; un somrís torna a la vida el seu sentit; un guant furtat dóna al poeta la subtil sensació de la petita mà que empresona el seu cor en tan breu espai:

O bella man, que mi distringe'l core
E'n poco spatio la mia vita chiude...

i els turments i els desconhorts; les cèliques visions repetides de Laura i els mil i un pensaments, les recances, les metàfores, les hipèrboles d'una ment donada a una passió de cor.

Fugir d'Avinyó fou més d'una vegada el desig de Petrarca; partí, però retornà. En la ciutat papal el desencís l'empeny a anar-se'n; lluny, tot li porta el record de l'amada presència i l'insta al retorn. Poc resolut de natural, l'amor li lleva encara voluntat. Roine avall el poeta conjura les aigües del riu d'anar davant seu a besar peus i mans de l'amada:

Rapido fiume, che d'alpestre vena
Rodendo intorno, ond'il tuo nome prendi...

O commina l'amic Sennuccio de veure Laura i demanar-li una llàgrima pel seu amor:

Pregal, Sennuccio mio, quando'l vedrai,
Di qualche lagrimetta ò d'un sospiro...

Travessant el bosc de les Ardennes el brogit de les branques que el vent afua, el cant dels ocells i el mormolar dels rierols, refan a la seva imaginació el record de la veu d'ella:

Parmi d'udirla udendo i rami e l'ore,
E le frondi, e gl'augei lagnarsi, e l'acque
Mormorando fuggir per l'erba verde...

Navegant sobre el Pò plany el riu de menar un curs en aval de l'indret on mora Laura i deixar-la per un sol menys bell:

Rè degl'altri superbo, altero fiume
Che'ncontr'al sol cuando e'ne mena il [giorno
E'n Ponente abandoni uu più bel lume...

Cal dir, per acabar, que de la immortalitat del seu cant i la de Laura inspiradora d'un dels més bells amors de la Història, Petrarca en tingué una convicció clara. Imbuït per la passió tan italiana de la glòria que, l'amor pels herois de l'antiguitat clàssica i per la Roma política que volia rediviva assaonaven, heus ací ço que, després de doldre's de la fingida indiferència de Laura, escriu:

Quest'arder mio, di que vi cal si poco,
E i vostri onori in mie rime diffusi,
Ne porian infiammar fors'ancor mille:

Che'i veggio nel pensier, dolce mio foco,
Fredda una lingua, e due begli occhi [chiusi,
Rimaner dopo noi pien di faville.

En morir Laura de Noves i de Sade (?) fou sepultada en l'església dels Frares Menors, d'Avinyó, on hi ha la tomba familiar d'aquest darrer cognom.

Petrarca posseí en 1339 un retrat de Laura fet per *Simone Martini*, de Siena, deixeble de Giotto cridat a Avinyó (1338-39) per decorar el nou palau pontifical. Hom no sap si era un retrat directe, o una còpia d'altre encarregat pels Sade, o una evocació — *idea in mente* — de la bellíssima dona que, segons sembla, aparegué diverses vegades en els frescos amb que *Martini* decorà la Seu papal avinyonesa. Petrarca agraí amb dos sonets l'obra del sienés; els quals sonets, digué Vasari — i errà — donarien més de fama al pintor que les seves obres. Parell en amor al Dant, Petrarca ho és també per aquesta poètica dedicació.

Quando giunse a Simon l'alto concetto...

té el seu parió en el

Credette Cimabue nella pintura
Tener lo campo, ed ora ha Giotto il grido;
Si que la fama di colui oscura.

amb que l'*Alighieri* inicià la glòria crítica del Giotto.

RETRAT DE MICER FRANCESC DE PETRARCA TROBAT A LA BIBLIOTECA NACIONAL DE PARÍS PEL SENYOR PIERRE DE NOLHAC

MENTRE LAURA VISQUÉ

L'amor de Petrarca començà amb tota l'ardència i el desconhort propis de l'edat juvenil. La virtut amb què l'encís es mantenia l'augmentà. Amb els anys, amor i dolor, conjugaren l'admirable eclosió poètica amb què Laura ha estat transferida a la immortalitat. Quan es parla de l'amor de Petrarca no es pot dir, en el fons, que fou un pur amor intel·lectual o un amor platònic. Sigué la seva passió una mena de terme mig entre els amors que podriem anomenar boccaccià i dantesc. Fou un amor impossible per circumstàncies i per virtut de Laura. Amb eels anys, viva o morta la bellaa provençal, l'altra gran passió, el daliment intel·lectual, laa set d'estudis literaris, humanístiics i d'accions polítiques, no distragueren absolutament ni converttiren en un bell record jovenívoll aquell amor mancat, aquellaa fatalitat estroncada.

Retiirat a Vaucluse o caminant pel món, meditador de les grans veritatss religioses o filosòfiques, col·laborador de les més belles directriius político - intel·lectuals de l'època, Petrarca restarà fins morir, un home endolat.

No tenim espai per a més llargues disquisicions; heus ací, doncs, lles dades cabdals de la seva vida mentre visqué Laura.

En 1330 deixa Avinyó i el cercle de lbelles amistats que hi tenia: cardenal Colonna, Joan de Florència,— un dels *escriptores* del Papa,— Raimond Soranzio, homes tots donats a la passió humamística, i s'instal·la a Lombès amb el nou bisbe Jaume Colonna i els amics que li romandran per sempre: Ludovic de Campinia,—Sòcrates, li diu Petrarca en els seus escrits, — i el cavaller romà Lello, — per Petrarca, Lœlius.

En 1331 torna a Avinyó, on troba el cap de la gent Colonna, Esteve Colonna, pare del cardenal Joan i del bisbe Jaume. L'ideal romà és vivament evocat en aquest cercle que, a través de les vicissituds itàliques no ha perdut la gran tradició de l'antiguitat. L'amor per Laura l'ha fet tornar; Laura és l'amor i la glòria que el seu nom evoca: Laura, *lauro*, llorer, símbol i aspiració de tota la seva vida.

En 1333 la necessitat d'abandonar Avinyó el reprèn. I comença el viatge, pel migdia de França, a París; per Flandes i Holanda, a Colònia on sent anyorança d'Itàlia; va per les frèstegues boscuries de les Ardennes a Lió i torna, Roine avall, a la Seu pontifical novella. Total, vuit mesos d'absència durant la qual Jaume Colonna ha partit a Roma per tal d'aconsellar els seus en la lluita oberta contra els Ursins, llurs adversaris. Petrarca actua en aquesta tongada de vida avinyonesa no sols de poeta ans també de jurista.

1334. L'amorosa dolor el mena a retirar-se a Vaucluse. Recerca consolacions religioses en Denis de Rocabertis, florentí de l'ordre agustina. Mort el papa Joan XXII è sense haver acomplert el projectat retorn a Roma ni la croada l'anunci de la qual Petrarca celebrà amb la cançó famosa:

O aspetata in ciel, beata e bella,
Anima...

Benet XII è, (Jaume Fournier), continua la sèrie de papes avinyonesos. Petrarca li adreça una epístola en versos llatins recordant l'ideal retorn de la Seu a Roma. La resposta papal és una canongia a Lombès i l'espectativa d'una prebenda. Petrarca té 30 anys. Dos nous amics: Azzo de Correggio i Guillem Pastrengo, vinguts de Verona per afers polítics. El poeta assumeix la defensa d'Azzo contra Marsili de Rossi, la qual cosa serví per demostrar que, ultra el més gran poeta del seu temps, hauria pogut esdevenir el més famós orador de l'època.

1337. Laura es complau en esquivar-lo amb fredors i atraure'l amb llanguiments; tota una política. A la fi, però, Petrarca emprèn l'anada a Roma per Civita-Vecchia. Va vers Jaume Colonna el seu més car amic... I no hi resta; l'istiu del mateix any ja torna a ésser a Provença. Compra una caseta a Vaucluse i s'hi retira amb els seus llibres. El visita assíduament Felip de Cabassoles, bisbe de Cavaillon,— diòcesi a la qual pertany Vaucluse,—del qual digué Petrarca: «un petit bisbe i un gran home».

1338 - 39. Simone Martini pinta Laura. Petrarca treballa a Vaucluse en els primers càntics

Diputació de Barcelona – Xarxa de Municipis

del poema *Africa* l'heroi del qual és aquella gran figura de l'antiguitat romana que el poeta admirà tant,—Escipió l'Africà,— i que nosaltres políticament havem lloat mantes vegades elevant-lo a la categoria d'exemplar mitic de la nostra joventut adalerada. I posa mà en la part de la projectada «Historia de Roma» que va de la fundació de la ciutat a Titus.

En 1340 arriba a Francesc de Petrarca una glòria de temps cobejada: ésser coronat amb el llorer poètic en el Capitoli. Amb set hores de diferència el 23 d'Agost de 1340, el Senat romà i Robert de Bardi, canceller de la Universitat de París, li proposen aquest triomf. Accepta l'honor de Roma, regracia Paris i parteix a Nàpols, on regna una de les més venerables i illuminoses testes coronades de l'època: el rei Robert a qui se somet en examen. Tan carregat d'anys com de ciència el monarca confirma, després d'escoltar-lo sobre tota llei de matèries, la coronació; l'acompanya pels volts de Nàpols a visitar la pretesa tomba de Virgili (1341); el fa almoiner seu; i li dóna el seus propis vestits perquè se'ls posi el dia del triomf. Arriba a Roma i el 8 d'Abril de 1341, diada de Pasqua, és coronat al Capitoli amb pompa digna de la més alta majestat. Senat, noblesa i poble juntaren aquell dia llurs voluntats amb la unanimitat més perfecta. (Veure els Anals de Ludovico Monaldesco).

I per la Lombardia, després d'un curt sojorn a Parma on és Azzo de Correggio, on acaba el poema *Africa* i de la qual catedral havia estat nomenat arxidiacre, torna, en assabentar-se de la mort de Jaume Colonna, a Avinyó. Petrarca fresa els 38 anys quan mor el papa Benet XII è i és elegit Climent VI è (Pere Roger). Membre de la diputació dels divuit, que en nom del Senat romà visita el pontifex per pregar-li el retorn a la ciutat eterna, el nou Cap de la cristianitat atorga a Petrarca el priorat de Migliarino, a Pisa. Benamat del papa resta el poeta aprop seu desigs de fer-lo copartícip de les seves vistes sobre Roma. Encisat encara d'aquella Laura a qui els anys no robaven als seus ulls les gràcies, viu a Avinyó voltat d'amics savis i confidents. La glòria eleva Petrarca davant Laura sense comprometre, però, la seva admirable serenitat.

En 1344 va a Nàpols per una missió política. I en 1345 fastiguejat de la societat avinyonesa, del seu luxe i desordenades costums, decideix fugir novament del lloc on la més cara joia és per a ell una agonía constant. Sinó que en acomiadar-se de Laura la veu empalidir. I el que havia d'ésser decissiu viatge se'n torna un de tants. Va a Parma, devalla el Pò, visita Verona i retorna a Avinyó per Suïssa.

En 1346, Climent VI è li ofereix la secretaria apostòlica i ell la refusa. Tornen totes les immaterials bondats de Laura; i els planys del Petrarca de vint-i-tres anys reprenen el cor del Petrarca de quaranta-dos. En una festa donada a Avinyó l'emperador Carles IV è, a qui havia arribat la brama popular de la bellesa de Laura, la distingeix amb unes no massa discretes besades. I Petrarca escriu en l'ocasió que: *m'impié d'invidia l'atto dolce e strano.* Darrera d'això en 1347 visita el seu germà Gerard, cartoix a Montrieu; retorna a Vaucluse i escriu el tractat *De otio religiosorum* el qual tramet als bons pares anacoretes.

Un fet insòlit havia de trasbalsar encara aquest any la vida de Petrarca: la proclamació de la República romana per *Cola di Rienzi.* El vident d'una gran Itàlia s'engresca amb l'ardorosa aventura del restaurador de la llibertat romana i tramet a Rienzi lletres eloqüents. Diu un decidit adéu a Avinyó, al papa, al cardenal Colonna, a Laura, trista, seriosa i pensativa com mai, segons el poeta. Ell, commogut fins haver d'amagar els plors. Hom diria que aquest és un comiat ple de pressentiments. A Avinyó les primeres noves de la gesta de Rienzi havien pintat la situació color de rosa; acabament dels nobilismes tiranicides; tribunat del llibertador mitjantçant una dictadura oferta pel poble; lleis fermes i sàvies com les més famoses de l'antiguitat. El cor de l'humanista apassionat qui, a través de les lletres clàssiques havia après a amar la perennitat d'una Roma rectora en una Itàlia íntegra i gloriòsa, crema momentàniament en espiritual taumatúrgia totes les altres passions menors i vola aprop d'aquell que ja havia estat company seu en la delegació dels divuit; el formidable autodidacte nat del poble i imbuït d'autors i d'imaginació clàssiques. Vet ací, però, que mentre Petrarca va a Itàlia per Gènova, les follies de Rienzi han liquidat els seus admiradors de la primera hora. El poeta, escèptic de les pèssimes noves que venen de Roma, reb en la ciutat ligur la del quasi extermini de la família Colonna executada per ordre del dictador. ¿Caldrà dir el seu trastorn? Més viu, però, que la impressió d'aquest esdeveniment fou el seu entusiasme. No hi havia al món família que preués tant; però més cares li eren encara Roma i Itàlia. *Nulla toto orbe principum familia carior, carior tamen respublica, carior Roma, carior Italia.* (Famil., 1. II ep. XVI). Sols amb la caiguda de *l'opera fantastica e da poco durare* com diu Villani de l'obra de Rienzi s'esvai en Petrarca la fe en la novella república. Trist, decepcionat, anà de Verona, on estava, a Parma on el trobà el terrible terratrèmol de 25 de Gener de 1348, del qual parlen els historiadors. La superstició del temps cregué que aquest fenòmen sísmic havia estat anunciat per una columna de foc apareguda sobre el palau del papa a Avinyó; poc temps després, però, hom atribuïa a la tal meravella ígnea l'anunci de la peste terrible que assolà l'Asia, l'Africa i l'Europa, de la qual foren víctimes avinyoneses Laura i, sembla, el cardenal Colonna amb altres cinc purpurats. El 19 de Maig Petrarca rebé noves del trist esdeveniment; a Verona ja li havien dit que la peste s'estenia per Provença; i tota l'amor revisqué sobirana en el pobre cor del poeta. ¡Ja feia quaranta dies que li pertocava un dol real! El 6 d'Abril, tal com havem dit, en la mateixa hora que vint-i-un anys abans Petrarca l'havia vist per primera vegada, Laura moria en la llunyana Seu.

Or sia qui fine al mio amoroso canto:
Secca è la vena de l'usato ingegno,
E la cetera mia rivolta in pianto.

LA LITERATURA

PANORAMA

PER

LLUIS MUNTANYÀ

LA DOBLE GLÒRIA DE PETRARCA

ACÍ
PETRARCA
HA CANTAT
LAURA DE PROVENÇA
I TORNAT AL MÓN
EL TRESOR
DE LES LLETRES ANTIGUES

Amb la seva lacònica simplicitat, aquesta inscripció, que serà col·locada al jardi del gran líric italià, a Vaucluse, durant les pròximes festes del seu centenari, resumeix tota la vida i la doble glòria de Petrarca.

Noble vida il·luminada per dos grans amors fecundíssims: l'antiguitat i Laura. Erudit, historiador, arqueòleg, recercador infadigable de manuscrits antics, Petrarca fou un dels més grans humanistes del Renaixement. Poeta, i poeta enamorat, fou un admirable creador de noves formes líriques; el seu pensament subtil i complex, els seus sentiments delicats, tots els estats del seu esperit, tots els batecs del seu cor angoixat, trobaren refinada expressió en el seu *Canzonieri.* La revelació d'una antiguitat incògnita i meravellosa al món modern i esbalaït, i els seus incomparables sonets — preciosos joiells cisellats per destre artífex renaixentista — foren els fruits admirables d'aquelles dues grans passions.

El centenari que Itàlia i Provença — nostra Provença carissima, pels catalans gran poliedre afectíssim de sentiments — i amb elles el món, celebraran a honor del poeta, el mes d'Abril vinent, és un singular i únic centenari. No es tracta, com altres vegades, de la simple commemoració d'una data material, —l'aniversari de la mort (1374) o la naixença de Petrarca (1304),— sinó de solemnitzar el record d'un moment de la seva vida, purament ideal. El dia sis d'Abril vinent farà sis-cents anys que Petrarca trobà Laura, un matí serè, — divendres sant, a les sis del matí, — a l'esglesia de Santa Clara d'Avinyó:

Mille trecento ventisette apunto
Su l'ora prima, el di sesto d'aprile
Nel labirinto entrai; ne veggio ond'esca.

Des d'aquell moment memorable, Amor canvià bruscament el rumb de la vida del poeta i amarà amb llum enlluernadora la seva ànima apassionada. Fou com una revelació insospitada, l'aurora d'aquell sol ardent i esplendorós que havia d'il·luminar la seva, com la del Dant, «vita nuova».

Gabriele d'Annunzio, el per nosaltres, malgrat tot, dilecte d'Annunzio, injustament atacat avui per aquells qui de més li són deutors, ha acceptat la presidència de les solemnes festes d'Avinyó que, amb just títol, li ha estat oferta.

Le Feu, la simpàtica revista provençal, i la *Société des Amis de Petrarque,* fundada a París darrerament, han pres cura de llur organització.

Per correspondre, doncs, a la commemoració provençal i a la adhesió col·lectiva que hi ha fet L'AMIC DE LES ARTS, assajarem algunes anotacions marginals. ¡Es tan difícil de dir quelcom de nou sobre temes que han tingut ja tants i tan il·lustres comentaristes!

Ens referirem, abans que a tota altra cosa, a l'objecte ideal d'aquell amor, tan constant i pur, que la mateixa mort fou per ell vençuda. Poc és ço que podem saber sobre la personalitat de Laura. Petrarca, que tan minuciosament ens descriu en els seus sonets tot el que fa referència al seu apassionament, és sobre aquest punt d'una discreció exemplar. No ens ha deixat més que la nota llatina que escriví en el Virgili que mai no deixaba, el dia que conegué la trista nova de la mort d'aquella vers la qual tots els seus anhels volaven; d'a-

Diputació de Barcelona – Xarxa de Municipis

quella a qui estimava des de més de vint anys, amb un amor que mai no flaquejà. Ningú no ha pogut encara saber certament qui fou aquella Laura incògnita. Cap de les famílies que pretenen contar-la en la seva nissaga, ha presentat prou proves convincents. Ni la mateixa Laura de Noves, maridada amb un Sade, que hom accepta comumment, pot ésser, amb tota seguretat, assenyalada. Per això nosaltres ens limitem a dir sempre que a ella ens referim, Laura de Provença. ¿Quin altre més bell cognom podríem ajuntar al nom que Petrarca ha fet immortal?

Per aquesta manca de proves, algú ha arribat a dubtar de l'existència de Laura i a sospitar que es tractava d'una simple creació intel·lectual. N'hi ha prou amb llegir els sonets de Petrarca per comprendre l'absurditat d'una tal suposició. Hi ha coses que no es poden inventar; la imaginació no basta per donar aquell inconfusible segell de realitat viscuda i viva que tenen els seus versos. Sols un enamorat, en el més ampli, profund i extens sentit del mot imperfecte, pot arribar a assolir la gràcia penetrant i deliciosa del *Canzonlieri*. Continuament pensa en ella, tot li recorda el seu amor; un paisatge, una conversa, el temps, les seves idees polítiques i religioses, tot el mena commogut vers la seva idola. «Ja no soc aquell que abans era i la meva metamòrfosi és completa». ¿Pot hom duptar, després d'això, de l'existència de Laura i de la realitat de l'amor que inspirà?

Petrarca composà a la intenció de Laura dos-cents-set sonets durant la vida d'ella i noranta després de la seva mort. Tots ells, directa o indirectament, es refereixen al seu amor abassegador. La forma del sonet, creada a Provença o a Itàlia vers el segle XII^{è}, fou manllevada als italians pels poetes francesos del Renaixement, els quals l'usar n esplèndidament. Molt del gust dels temps d'Enric VIII^{è} i Lluís XIV^{è}, després de sofrir una lleugera depressió en l'època volteriana, ha esdevingut forma moderna i insubstituible, sobretot per a madrigals i poesies amoroses. Els que Petrarca escriví durant la vida de Laura són, en llur gran majoria, admirables obres mestres de poesia, de sentiments delicats, d'amor desbordant. Els mil i un epissodis d'aquella dissortada passió hi són representats amb una gràcia estilitzada i deliciosa. Entre tots, els que composà després de la mort de la seva amada, són més bells que els fets *in vita*. Alliberats del poc llast sensual que els restava, poesia i sentiment són en ells més serens, purs i grandiosos.

Petrarca sapigué idealitzar un amor humà i tràgicament inassolible. Purificant-lo, pogué cercar en la poesia una evasió i un consól. Més sincer que Gœthe, no volgué transposar ni mixtificar la novel·la de la seva vida; es limità a reflectir fidelment, en tota la seva obra poètica, els seus sentiments, els seus desigs, les cruels alternatives de dolor i de joia en que els savis maneigs de Laura el submergien.

Petrarca — ¿podia ésser altrament?—estimà com home, i per-xò els seus sonets són tan profundament humans i tan fondament contorbadors. Laura—que d'altres curin de justificar-la — fou una coqueta abominable. Estimant o no — *chi lo sà?* — al seu rendit amador, no tingué el valor d'acceptar-lo, ni el coratge de rebutjar-lo. Petrarca li donà tota l'ànima i tota la vida. Laura assaborí la dolça voluptat de saberse estimada, es deixà rodejar per una adoració latent; l'amor del poeta fou per a ella una satisfacció de la vanitat afalagada, un incens perfumat i embriagador, un agradable accident dins la seva vida. Els obstacles que l'envoltaven, les preocupacions socials, les valles religioses, contrapesaren un amor com el de Petrarca, avassallador i ardentíssim. Defugí els paroxismes; ¿què li vedava però un refús definitiu, un decissiu allunyament? Mantes vegades els sonets desesperats de Petrarca li feren temer un abandó del seu amant; cada vegada, temerosa de perdre'l per a sempre, tornava a atraure'l amb penyores dubtoses d'un amor incert.

Però, no ens podem plànyer; fou la pedreta que, en l'ostra, produeix la preciosa secreció perlífera. Amb la seva figura candorosa i la seva dèbil gràcia de madona de Botticelli, es comportà amb la mateixa inconsciència i crueltat de qualsevol d'aquestes *garçonnes* andròginies del nostre temps. ¿Quànta de gratitud, però, no li devem?

P. RÉVERDY... S. PRZYBYSZEWSKI...

PER

J. V. FOIX

Pierre Réverdy, teoritzador del cubisme al desaparegut *Nord-Sud* i considerat pel grup dels superrealistes — del qual es troba allunyat després de la seva conversió al catolicisme — com el poeta francès modern més pur, ha publicat a la col·lecció *Le roseau d'or* que dirigeix Jacques Maritain un recull de notes, *Le gant de crin*, sobre l'art, la moral i la religió, entre les quals:

«L'art és una cosa eminentment terrestre.»

«L'art que tendeix a acostarse de la natura segueix falsa ruta, puix que, si anava al fi: identificar l'art a la vida, es perdria.»

«Imitar el millor possible, és crear el menys possible. És, davant la natura i la matèria, deixar el menys de lloc possible a l'esperit.»

«La imatge és una creació pura de l'esperit. No pot nèixer d'una comparació, sinó de l'acostament de dues realitats més o menys allunyades.»

«Una imatge no és pas forta perquè és *brutal* o *fantàstica*, ans perquè l'associació d'idees és llunyana i justa.»

«Només la puresa dels mitjans dóna la puresa de les obres.»

«No es tracta de fer una imatge, cal que arribi sobre les seves pròpies ales.»

S. PRZYBYSZEWSKI

«La poesia és exclusivament dels poetes que escriuen per a ells sols i alguns homes dotats d'un sentit que els altres no tenen.»

«L'art és, sense dubte, la més bella, però també la pitjor de les il·lusions.»

«Una obra d'art és un equilibri de forces, de formes, de valors, d'ideess, de línies, d'imatges, de colors..»

«El decoratiu és el contrari del real.»

«En art, cal cercar l'art i no la complaença de sí mateix. En religió, cal cercar Déu i no la deificació de sí mateix. Això facilita molt, ací i allà, la fretura.»

«L'estil és la forma del pensament expressat i no la forma de la frase. Aquell que cerca la forma de la frase perd l'estil. L'amor dels mots mata l'estil.»

«En rompre els lligams amb el món, l'hom en crea de més forts amb Déu. En lligar-se amb Déu, hom adquireix una gran llibertat en el món.»

«Conec a Déu, doncs jo só.»

«L'humilitat és la suprema generositat als ulls de Déu.»

«La conversió és una mena de suïcidi. Però que té l'extrem avantatge que hom hi passa de l'altre costat vivent.»

«Els sants són mediums de Déu.»

«Com menys hom comunica amb altri, més hom comunica amb Déu. El silenci és el desllenguatge de Déu. Això explica que hi hagi tan poca gent temptada de lligar un comerç més íntim amb Ell.»

«La pregària apaga l'angoixa, com el sol dissipa la boira. Ens posa en una altra atmòsfera.»

«El sofriment prova Déu més que no el nega.»

«La mort és l'universal *rendez-vous* que Déu dóna a tots els homes en l'eternitat. Hi ha homes prudents que, per a no arriscar d'arribar en retard, s'hi preparen molt temps per endavant.»

«Rars són aquells que pretenen amar a Déu i que gosen confessar-ho cara a cara. No és pas que el cor no sigui bo, ans bé que la ploma és feble. Amb tot, hom és bén indigne de Déu si, tot estimant-lo, hom el troba encara incofessable.»

La conversió de Przybyszewski, un dels escriptors més assenyalats de la Polònia actual, a la qual ens referirem en el número de gener, ha estat molt comentada al seu país. Estanislau Przybyszewski, cap del moviment artístic anomenat *La Jova Polònia*, pertany, remarca Thumen, a la plèiade d'artistes polonesos que prepararen a darreries del segle XIX^{è} i a començaments del XX^{è}, les bases espirituals de la independència de Polònia. La matèria efectiva d'aquest moviment literari és, sobretot, polític-nacional.

Przybyszewski nasqué en 1868 a la comarca de Vujawy, — aleshores sota la dominació alemanya — d'una família d'institutors. Es trobà, doncs, des de la seva infantesa, en contacte amb la cultura alemanya. Estudià arquitectura i les arts plàstiques i esdevingué un dels millors intèrprets de Chopin i de Schumann. Feu estudis medicals a la Universitat de Berlin. S'apassionà també per les recerques metafísiques i socials, i participà al moviment social de l'època. Als vint-i-quatre anys Przybyszewski era el punt de mira de tot el moviment espiritual de l'època. Publicà estudis crítics *(Chopin i Nietzsche, Ola Hanson)*; escrits artístics *(Totenmesse i Vigilien)*; literaris (la trilogia *Homo Sapiens*). Viatjà de 1895 a 1898 per Europa: visità els països escandinaus, on se casà amb una noruega i féu estada a Espanya i a França. Fixà més tard la seva residència a Cracòvia. Publicà en 1897 l'estudi metafísic *Epipschidion*, la seva obra mestre *De Profundis* i diversos estudis crítics *(Sobre els camins de l'ànima)*. En 1900 es traslladà a Varsòvia i adoptà definitivament la llengua polonesa com a expressió literària: *Vora la*

HA SORTIT

GERTRUDIS

PER J. V. FOIX — AMB UN DIBUIX DE JOAN MIRÓ

SUBSCRIPCIÓ AL TIRATGE LIMITAT: LLIBRERIES CATALÒNIA VERDAGUER, POLÍGLOTA, DALMAU I MARAGALL

Diputació de Barcelona – Xarxa de Municipis

mar, La dansa de l' Amor i de la Mort, etc.

La preocupació de Przybyszewski ha estat sobretot metafísico-artística. L'art per a ell era, exclosa tota preocupació moralitzadora o patriòtica, la reconstrucció de l'«ànima» considerada un absolut metafísic en oposició amb la intel·ligència. D'ací que hagi combatut el realisme i el naturalisme de l'època. Abans que en Freud, hom troba en Przybyszewski elements de psicoanàlisi. En *De Profundis*, considerada una obra mestra, narra l'amor entre un germà i una germana per mostrar la lluita entre l'instint sexual, en el sentit metafísic del mot, i les resistències morals. La recent conversió al catolicisme de Przybyszewski dóna més d'interés a la seva evolució espiritual.

LLIBRES CATALANS

PER

RAMON PLANES

«MONTNEGRE» DE JOSEP ROIG I RAVENTÓS

Aquesta novel·la de muntanya forma part d'una trilogia que completen «L'ermità Maurici» i «Flama vivent». Cal, doncs, en parlar de «Montnegre» tenir presents aquelles altres dues novel·les.

Alt ideal artístic el d'aquest sitgetà que ha aconseguit un bell lloc en les lletres catalanes. L'emoció que sap infiltrar l' autor al lector és, en les obres de Roig i Raventós, l'element primordial de l'èxit. Per això, les novel·les d'aquest escriptor que tenen més intensitat dramàtica, són les que més èxit obtenen. En «Montnegre» hi ha moments intensos, vius.

Posats a destriar, nosaltres preferim la primera part del llibre, a les altres restants. L'evocació dels barris de la Barcelona antiga; la botiga del cerer; les enraonies del veïnat; les aspiracions de la Reinalda; sobretot, la infància dissortada d'en Climent, i aquell festeig frustrat són, tot plegat, meravella d'observació i de vida. Pel nostre gust, aquest començament de «Montnegre» és un dels moments millors d'en Roig i Raventós.

I tal com trobem encertada la primera part, la que més ens desplau és la darrera. L'autor qui, pel que sembla, no vol que predomini en el seu cant a la muntanya cap personatge, si per una banda ha obtingut així guanys excel·lents, per l'altra ha perdut l'íntima connexió de la novel·la. Per això li preferim «Flama vivent», en la qual l'acció segueix el seu curs sense desviar-se gens.

Un altra falla que trobem en «Montnegre» és la produïda per la bona fe, diríem, del seu autor. En aquest món hi ha gent de totes menes: gent bona i gent dolenta; gent bona, però, que sovint fa atzagaiades, i gent dolenta que alguna vegada obra bé. En una novel·la, reflexe de la vida, les accions dels homes han d'emmirallar-s'hi. En «Montnegre», però, no passa així. Tots els seus personatges són bona gent. Massa. I els que no en són al començament s'hi tornen després. Tots, del primer a l'últim, van pel camí del bé. Roig i Raventós no ha comprès que d'ésser així, aquest món fóra un paradís. Aquest procediment ens ha fet enyorar, encara, «Flama vivent», on les passions, les bones i les dolentes, hi són reflectides; on els dolents, quan cal, vencen, i on els bons són també escomesos del dubte.

Malgrat aquestes tares que ens ha calgut d'assenyalar, «Montnegre» se salva. I el salven la força poètica i l'emoció intensa que és en totes les seves pàgines. «Montnegre» ens ha fet pensar en el «Marçal Prior» i algun altre drama de J. M. de Sagarra, en els quals la força torrencial dels versos ofega la manca de teatralitat.

INFORMACIONS LITERÀRIES

◆ *L'editorial Mondadori, de Milà, ha publicat un interessant* Almanacco Letterario 1927, *atapeit de* potins, *noves i recensions artístiques i literàries. Hi trobem esmentats, entre altres, els nostres Joan Estelrich, Josep M. Lòpez - Picó, Tomàs Garcés, Santiago Russinyol i Josep M. de Sagarra.*

◆ La Crítica, *revista de literatura, història i filosofia que dirigeix B. Croce, ha començat la publicació (20 gen. 1927), de les lletres de Georges Sorel a B. Croce, escrites de 1895 a 1921. La majoria es refereixen a la doctrina i al mètode de Marx. A la segona de la sèrie datada a Bolònia a 14 gen. 1896, Sorel diu que no està tan convençut com Croce que l'Utopia de Morus sigui una obra política seriosa. Per a Serel prendre's seriosament els antics utopistes és un contrasentit anàleg al que cometeren els utopistes jueus en prendre al peu de la lletra les legislacions teòriques sobre l'any sabàtic. En la mateixa lletra pregunta en nom de l'arxiver de Perpinyà, Desplanque, que pensa hom a Itàlia de les seves recerques sobre la corporació a l'Edat mitjana. Perpinyà i Montpeller, diu Desplanque, no són ni franceses ni espanyoles; són ciutats mediterrànies. i seria interessant d'establir un paral·lel entre ço que s'esdevingué a Perpinyà i ço que s'esdevingué a les ciutats del litoral italiá. Ja un savi arqueòleg, diu Sorel, havia arribat a conclusions anàlogues per a l'arquitectura del Rosselló i creia que calia comparar-la amb la de les ribes de la Mediterrània.*

◆ *Rebem, d'un subscriptor, aquesta nota: els alemanys, davant l'home, un talent o un geni, es quadren; els francesos, somriuen; els catalans, ploren. I, idènticament, el talent o el geni alemany davant el seu poble es quadra; el francès, somriu; el català, ¡ai las! també plora.*

LES ARTS

LES EXPOSICIONS

PER

SEBASTIÀ GASCH

LES ARTS I ELS ARTISTES

Aquest any, *Les arts i els artistes* i els *Evolucionistes* es presenten al públic fusionats. No sabríem dir si es tracta d'una injecció de joventut efectuada dins un cos senil, o bé si es tracta d'una injecció de senilitat efectuada dins un cos jove, car el conjunt és un discret apagament que domina del tot aquest Saló.

Les obres de Togores constitueixen l'aportació més considerable. Trencant, doncs, l'ordre del catàleg, comentarem, en primer lloc, les pintures del *poulain* de *Kahnweiler. A tout seigneur tout honneur*, diuen els francesos.

JOSEP DE TOGORES

Ens trobem davant un artista intel·ligent i sensible a la vegada.

La intel·lectualitat de totes les obres de Togores és innegable. Ningú no gosarà desmentir la seva ciència pictòrica, el seu talent de dibuixant, el seu do de composar, d'equilibrar, de repartir sàviament formes i línies, masses i volums. Aquesta intel·ligència plàstica presideix totes les obres que li coneixem, i les exposades actualment no constitueixen cap excepció a la regla general.

Ens trobem, de més a més, davant un artista sensible. Ho acabem de dir. Ningú no posarà tampoc en dubte la seva sensibilitat. Tots els nus femenins de la seva primera època parisenca, mants retrats de nois de la seva passada exposició, i, sobretot, el remarcable capet de nen situat a l'angle esquerra de la seva recent gran tela *Retrat de família*, en donen fe.

La sensibilitat de Togores, però, participa plenament d'aquell *charme* i d'aquell bon gust que començàrem a combatre en el nostre article passat sobre Salvador Dalí. La sensibilitat de Togores és una sensibilitat que podríem anomenar bufona, una sensibilitat fàcil, lleugera i amable, tota en superfície, que tots aquells qui volem un art intens i fort, d'una expressió tota en profunditat, havem de combatre a sang i a foc. Ens explicarem.

Des del punt de vista de la sensibilitat i de l'emoció, som partidaris de l'hiperestèsia artística. Volem que la pintura sigui un afer d'excés, un afer absolut d'hipertròfia, i no pas un afer absolut d'atròfia. Exigim la pintura sense sordina.

Potser no ens expliquem. Parlem de l'incontrolable artístic, i aquestes qüestions són molt difícils de raonar. Reforçarem la nostra tesi amb exemples. La pintura francesa actual és pintura amb sordina. La pintura alemanya i la russa actuals, per contra, són pintura sense sordina. O encara: dins el *fauvisme* preferim Derain a Matisse. (Derain: bàrbar, aspre, expressionista. Matisse: frívol, lleuger, impressionista.) Dins el cubisme preferim Picasso a Braque. I Miró a Masson dins el superrealisme. O encara: de pintura pretèrita, i presos a l'atzar, preferim el Greco a Velàzquez, el Giotto a Fra Angèlic, Fouquet a Clouet, el XVe italià al XVIe, el romànic al gòtic, etc., etc.

Es a dir, que volem un art que pequi per excés i no per defecte. Volem un art intens i fort, patètic, aspre i bàrbar sense atenuants. Volem un art que us posi fora de combat d'un cop de puny, i no pas que us embriagui a còpia de perfums.

L'art de Togores, per contra, sensiblement parlant, exhala un perfum embriagador, i esdevé cada dia més amable, més superfícial: amabilitat i superficialitat que ens fan comprendre, i ens expliquen amb escreix, la gran passió que sent Togores per Murillo, pintor de gran talent, però, dels espanyols, el més extern, el més orfe d'interior.

Aquest criteri nostre ens porta invenciblement a estimar, per damunt del Togores actual, el Togores de la primera època, el Togores de *El Joan i la Pepeta*, el Togores del Saló de *La Publicidad*, on la seva sensibilitat es mostrava amb tota cruesa, i on l'expressió anímica es manifestava en un grau superlatiu. Per aquesta mateixa causa, el retrat del matrimoni pagès de la seva recent exposició de Can Parés s' emportava decididament les nostres preferències.

Havem apuntat un criteri personalíssim i temperamental, que neix de la nostra manera d'ésser. Això, però, no vol dir que neguem ni posem en dubte el gran valor de l'obra de Josep de Togores, que s'afirma com una de les més interessants que han vist la llum dins aquell neo-classicisme, eixit del cubisme, que, un

◆ *Havem rebut un exemplar del sumptuós catàleg de l'exposició Francis Picabia organitzada per Emili Fabre en el Cercle Nàutic de Cannes. Ultra les reproduccions nombroses de tipus espanyols, d'aquarel·les surrecentes i una pàgina inèdita del mateix Picabia, hi havem llegit una presentació signada pel supradit Emili Fabre i un estudi a fons de la personalitat sempre tan agil i inquieta de Francis, escrita per Emeran Clemansin du Maine. M. A. Cassanyes dedicarà aviat un article a l'art superrecent del famós Picabia.*

Diputació de Barcelona – Xarxa de Municipis

temps, s'emportà les nostres preferències més incondicionals, i que, ara, ens sembla cada dia més odiós.

JULIÀ CASTEDO

Heus ací un pintor autènticament racial. Arid i sec, aspre i eixut, com l'eixarreïda terra castellana. I, racialitat apart, bé d'intel·ligència i bé d'instint, bé de plàstica i bé de poesia. Naturalment, que aquestes paraules no siguin preses per un elogi incondicional. Castedo, jove encara, es troba en plena recerca de sí mateix, i esperem d'ell fruits molt més saborosos que els que ens dóna actualment. De les obres enguany exposades són remarcables el retrat i els bodegons; els paisatges ens fan enyorar encara els que portà de Cadaqués aquest mateix pintor fa quatre o cinc anys.

RICARD CANALS

Cada dia més lluny, més absolutament lluny, del *Retrat de dona* del Museu.

FELIU ELIES

Les teles d'aquest pintor són la negació absoluta de ço que nosaltres, equivocats o no, entenem per pintura.

MANUEL HUMBERT

Humbert exposa un dels seus famosos dibuixos, que inutilitzen tots els raonaments crítics per la quantitat enorme de *pathos* que contenen. Aquest, però, no és pas dels més intensos que li coneixem.

FRANCESC LABARTA

Labarta sembla lluitar per a treure's de damunt la fredor irremeiable que plana sobre totes les seves teles. La seva pintura, però, continua tan exangüe com abans.

JOSEP OBIOLS

Per bé que Josep Obiols ens ha mostrat resultats satisfactoris, i en molts de casos gairebé definitius, ell no ens interessa pel que ens ha donat, ni pel que ens dóna actualment, sinó pel que ens pot arribar a donar. Obiols és l'home que no ha dit encara la darrera paraula. Inquiet, nat amb un desig permanent de superació, ell es troba en perpètua recerca, i aquesta inquietud és la que vivifica totes les obres que ixen de les seves mans.

Les dues obres exposades, on l'artista portat pel seu afany de resoldre dificultats, ha emprat un procediment que no li és familiar, confirmen la nostra tesi, i són un pas més pel camí ascendent vers la perfecció. L'únic defecte que hi sabriem veure, com en la majoria d'obres d'aquest artista (excepció feta dels dibuixos del *Borinot*) és aquest bon gust amable que ens és tan poc car, i que volem substituïr per una intensitat d'expressió anímica exacerbada.

MARIÀN PIDELASSERRA

El remarcable Pidelasserra de la Col·lecció Plandiura, ha cedit el seu lloc a un Pidelasserra francament grotesc.

JOAN SERRA

Un ull prodigiós, una retina formidable. Dotat, a més a més, d'un sentit portentós de ço que per ací anomenen pintura. Dins la tendència, completament epidèrmica, d'estricta plasmació dels matisos de la realitat òptica, l'aportació de Serra és de les més considerables del Saló. El núm. 43 del catàleg—*Dona dreta*—conté trossos formidables de *bona pintura*. Temem, però, que aquesta febra pels accidents pictòrics menarà aquest pintor per camins perillosíssims. *Dona jaient* ens fa ja entreveure el perill de la caiguda dins un valencianisme distingit.

«CURSA HÍPICA» BOIX DE FRANCESC CANYELLES (COL. PRATS)

Joan Colom, Lluís Mercadé, Jaume Mercadé, Joaquim Mombrú i Francesc Vayreda, conreen agradablement el paisatge, aquell gènere ínfim que Togores anomenà *art per a senyoretes*. Mombrú i Vayreda han volgut fer una excepció passant dins el camp de la figura, amb uns resultats lamentables.

Jaume Guardia, Josep F. Ràfols i Enric C. Ricart, es mantenen noblement en el bon lloc que ocupen dins l'art català. Remarcables: els dibuixos de Guardia, un retrat de tres nens per Ràfols, i el *retrat del Dr. Cortés*, per Ricart.

Havem passat de llarg davant uns dibuixos d'Inglada, el dibuixant de la màxima superficialitat.

Dels escultors, el més fort és Pau Gargallo que ens atrau amb una dansarina tan intel·ligent i tan sensible, tan plàstica i tan emotiva com totes les seves. Casanovas, Claret i Dunyach no aconsegueixen de superar llurs obres anteriors. Viladomat mereix capítol apart.

JOSEP VILADOMAT

Per a jutjar aquest escultor emprarem comparacions. Dins el desaparegut grup dels *Evolucionistes*, existia la mateixa relació entre Viladomat i Rebull, en l'escultura, que entre Serra i Sisquella, en la pintura.

Viladomat i Serra, més instintius que intel·ligents, més exteriors que interiors, s'apassionen per la part externa, per la superfície, pel continent. Rebull i Sisquella, instint prodigiós agermanat a una intel·ligència poderosa i més interiors que exteriors, sense menysprear el continent, atorguen una gran importància al contingut, al profund, a l'interior.

Viladomat, que s'ha fet malbé les mans treballant la matèria escultòrica i que domina l'ofici de faisó magistral, com pocs potser a Catalunya, aconsegueix, en la figura exposada, de plasmar la part externa d'aquell cos femení amb una *grapa* portentosa. Ha de guardar-se molt, però, de naufragar dins un fàcil i banal decorativisme.

EXPOSICIÓ MARIÀN ESPINAL

Aquest jove pintor ha exposat algunes de les seves teles als Establiments Maragall.

Telles evidentment intel·ligents. ¿Qui no és intel·ligent en la nostra època? Teles evidentment sensibles. ¿Qui no és sensible en la nostra època? A tots aquells, però, que volem: o bé un art excessivament intel·ligent, intel·ligent fins a l'obsessió, tipus Le Corbussier; o bé un art excessivament instintiu, instintiu fins a l'obsessió, tipus Miró; a tots aquells que creiem—com havem dit més amunt—que l'art ha de pecar per excés i no per defecte; a tots aquells que creiem que l'art és un afer absolut d'hipertròfia i no pas un afer d'atròfia; a tots aquestes teles com les d'Espinal, no ens diuen absolutament res; les trobem perfectament insípides. I, ço que és pitjor, perfectament superficials.

Tot això ho diem, pensant en les pintures més encertades de Mariàn Espinal. Exemples: alguns dibuixos, sobretot una sanguina i vàries tintes; les teles número 4 — *Interior*; — 14 —*Paisatge*; —21—*Roses*; —i l'interior amb dues figures, no numerat i col·locat en un cavallet.

En altres teles, però, Espinal es mostra francament insoportable i, llavors, no val la pena de parlar-ne. Exemples: Núm. 15 —*Pomes*; —17 — *Paisatge*; —26 —*Paisatge*; —etc., etc.

◆ *No ens resta espai per a les informacions artístiques enllestides per aquest número.*

LA VILA

PER

DOMÈNEC FORMENT

INFORMACIONS LOCALS

◆ *Havem rebut cartes del Dr. Diego Ruiz, datades a Bolònia, en les quals regracía la publicació en* L'AMIC DE LES ARTS *de Desembre de la seva «Addenda» i la memòria que térem en el mateix número del seu pas per Sitges. En la última, entre altres coses, diu:*

«È qui da me la di Lei graditissima lettera, assieme alle parole care dell'amico nostro Dr. Benaprés. Gradisco tanto più questo sitgetano saluto, in quanto che esso è il primo segno diretto, e senza intermediarii, che mi giunge dall' altra riva. E mi è parso di rivedere Sitges la Bianca come nell'13. Di riviverla come—allora. Io l'amo tanto! Essa fu veramente il mio Rifugio, dopo il soggiorno tragico della distante Salt. Sitges fu per me — la Salute ¡¡Credo, però, d'averla ricompensata. E Lei Carbonell, sa come. Lo sa anche «la llar d'en Benaprés». Catalunya dovrebbe saperlo!»

Amb les seves noves Diego Ruiz ha tramès pel Sr. Joan R. Benaprés i per a la nostra direcció, els opuscles següents:

«Prima prova di un principio nuovo sulla natura del tempo come propedeutica alla dottrina del ritmo.»

«La musicalità di Eschilo e l'enigma artistico del «Prometeo incatenato».»

«Dell' invidia fra i medici.»

Detall curiós i digne de tenir-se en compte l'assaig «La musicalità...», fou dedicat, en publicar-se l'any 1921, a la nostra vila. «A Sitges la Bianca, antico amato asilo di un filosofo dell' entusiasmo», resa la primera pàgina de l'opuscle imprés a la tipografia Pizzi & Cía, de Bolònia.

◆ *A propòsit del pintor Ferrer Bassa, llegim en el llibre de Gertrudis Richert —«La pintura medieval a Espanya — pintures murals i taules catalanes» —, suara traduit:*

«Si havem de creure els documents era home de temperament ardorós i de les més exaltades passions. En dues avinenteses estigué a la llinda d'un càstig severíssim per ultratge a donzelles i degué el salvar-se'n a l'intervenció del rei. Sempre anava carregat d' encàrrecs falaguers: en 1316, pintà la capella del palau de Lleida; en 1324, treballà per dues capelles de Sitges i pintà dues creus en la supradita població; en 1335, reb del rei Alfons 2.000 sous...»

¿Quines foren aquestes dues capelles sitgetanes per a les quals Ferrer Bassa pintà? ¿la de l'Hospital i l'antiga Parròquia de Santa Tecla, potser? Avui no hi ha a Sitges cap pintura vella que hom pugui atribuir a Ferrer Bassa: ni la resta del retaule de Sant Bartomeu i Santa Tecla del Vinyet; ni el retaule dels Benaprés, ara altar major de la capella de l'Hospital; ni el retaule de l'ermita de la Santíssima Trinitat. ¿Es perderen, doncs, les obres sitgetanes de Ferrer Bassa o, pintades al fresc com les del monestir de Pedralbes, desapareixeren en enrunar-se les dites esglésies?

Procurarem reproduir aviat els documents en què es fonamenta l'afirmació de l'alemanya Gertrudis Richert.

J. SOLER, IMPRESSOR : VILANOVA

Diputació de Barcelona – Xarxa de Municipis

TALLERS GRÀFICS

ARCADI DE BOBES

ACURADÍSSIMS TREBALLS DE

LITOGRAFIA I IMPREMTA

GRAVATS - RELLEUS - CAPSES PLEGABLES

IMPRESSIONS OFFSET

CARRER PARIS, 159 TELÈFON G 557

BARCELONA

CÀPSULES LEACH ALSINA, S. A.

FÀBRICA DE CÀPSULES METÀL·LIQUES

PER AMPOLLES I FRASCOS

TAP D'ANUNCI PATENTAT

EXPORTACIÓ A TOTS ELS PAÏSOS

AGÈNCIES EN

ESTATS-UNITS - CANADÀ - MÈXIC - ARGENTINA I URUGUAI

VILLARROEL, 125, BARCELONA

REPRESENTANT A SITGES: JOAN MAGRANS, CARRER SANT FRANCESC, 19

Diputació de Barcelona – Xarxa de Municipis